

ATATÜRK ÖĞRETMENLERE DEDİ Kİ...

Prof. Dr. Yahya AKYÜZ (*)

Atatürk, daha 1. Dünya Savaşı yıllarından başlayarak çeşitli vesilelerle öğretmenlere seslenmiş ve eğitimle ilgili konuşmalar yapmıştır. O ayrıca, her zaman okulları ziyarete, derslere girip öğretmenleri izleme ve onlara sorular sormaya, böylece onları bireysel olarak aydınlatmaya da önem vermiştir.

Atatürk, belki de, eğitimin, öğretmenin önemini en iyi anlamış ve anlatmış devlet adamı, devlet kurucusudur. 1921 Temmuzunda, Sakarya Savaşından az önce, bir ara cepheden Ankara'ya dönerek öğretmenlerden oluşan Maarif Kongresini açması ve orada çok önemli bir konuşma yapması bunu kanıtlar. *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi bu olay için şunları yazmıştır : "Mustafa Kemal Paşa, üçüncü Yunan taarruzunun en ateşli zamanında muallim ordusunun müstakbel (gelecekteki) vazifesiyle meşgul bulunuyor. Bu necip ve ulvi misal (asil ve yüce örnek) Türk tarihinin misli ender bulunan kıymetli hatıralarından biri olacaktır." Kuşkusuz, bu dünya tarihinde de benzeri bulunmayan bir örnektir.

Atatürk'ün öğretmenlere verdiği görevleri ve eğitime gösterdiği amaçları hiç bir zaman unutmamamız gerekir. Bunlar çağdaş ve ulusal bir eğitimin temel ilkeleridir. Onları unuttuğumuz, savsakladığımız zaman bundan ulus olarak büyük zararlar göreceğimizde hiç kuşku yoktur. Aksine, onları içtenlikle, gereği gibi uyguladığımız zaman ulusumuzun gelişme ve yükselmesi kesinlikle sağlanabilir.

(*) Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bölümü Öğretim Üyesi

Bu nedenle, O'nun öğretmenlere verdiği görevler ve eğitime gösterdiği hedeflerin sık sık tekrarlanması, hatırlatılması yararlıdır. Bunu yaparken de çoğu kez yorumlardan kaçınılmazdır. Çünkü, Atatürk düşüncelerini çok açık ve anlaşılır biçimde ortaya koymuştur. O'nu dolaysız olarak okumak son derece zevkli ve öğreticidir (1). Böylece biz de, O'nun öğretmenlere verdiği görevleri ve eğitime gösterdiği hedefleri aynen, fakat anlamını bozmayacak biçimde öteki konulardan ayırarak vereceğiz. Ayrıca, bunları birkaç temel başlık altında toplamamızın da mümkün ve öğretici olduğunu sanıyoruz.

Aşağıda verdiğimiz temel başlıklar altında Atatürk'ün görüşleri, düşünceleri okununca O'nun son derece insancıl, çağdaş ve ulusal bir Türk eğitiminin ilkelerini bize göstermiş olduğu bir kez daha anlaşılacaktır.

I. Gelecek kuşaklar Türkiye'nin bağımsızlığını koruyacak Cumhuriyeti koruyup yükseltecek biçimde yetiştirilmiştir.

"Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile, hakkı ile, birliği ile tearuz eden (çatışan) bilim yabancı anasırla (unsurlarla) mücadele lüzumu ve efkâr-ı milliyeyi (millî fikirleri) kemal-i istiglak ile (kendinden geçerek) her mukabil (karşı) fikre karşı şiddetle ve fedakârane müdafaa zarureti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuvayı ruhiyesine bu evsaf (nitelikler) ve kabiliyetin zerki (aşılması) mühimdir."

(16.7.1921'de Ankara'da Maarif Kongresini açarken)

"Halâs-ı müstakbelimizin (gelecek kurtuluşumuzun) pişvâ-yı mükerrerleri (saygıdeğer öncüleri) olan Türkiye muallime ve muallimleri..."

(16.7.1921'de Ankara'da Maarif Kongresini açarken)

(1) Atatürk'ü anlatmak ve yorumlamak konusunda bkz. Y. Akyüz, Atatürk'ü Kendi Sözleriyle Anlatmak, Milliyet, 15.1.1981 ve Atatürk'ü Yorumlarken Özü Yitirmeyelim, Milliyet, 24.3.1981

"Çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları tahsilin hudedu ne olursa olsun en evvel ve herşeyden evvel Türkiye'nin istiklâline, kendi benliğine, ananat-ı milliyesine, düşman olan bütün anasirla (unsurlarla) mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir."

(1.3.1922'de T.B.M.M. üçüncü toplanma yılını açarken)

"Bir millet irfan ordusuna malik olmadıkça, muharebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin o zaferlerin payidar (sürekli, kalıcı) neticeler vermesi ancak irfan ordusuyla kaimdir (sağlanabilir). (...) İrfan ordusunun kıymeti de siz öğretmenlerin kıymetinizle ölçülecektir."

(24.3.1923'te Kütahya'da öğretmenlere seslenişi)

"Muallimler! Yeni nesli, Cumhuriyetin fedakâr muallim ve mürebbileri, sizler yetiştireceksiniz, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakârlığınız derecesiyle mütenasip bulunacaktır. Cumhuriyet fikren, ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek seviyeli (karakterli) muhafızlar ister (...) sizin başarınız Cumhuriyetin başarısı olacaktır. Yeni Türkiye'nin birkaç seneye sığdırdığı askerî, siyasî, idarî inkılâbat (devrimler) sizin, muhterem muallimler, sizin içtimai ve fikrî inkılâptaki muvaffakiyetinizle teyit olunacaktır (güçlenecektir). Hiç bir zaman hatırlarınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister."

(25.8.1924'te Muallimler Birliği Kongresi üyelerine seslenişi)

"Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak muallimlerdir (...) Millet, memleket, Cumhuriyet sizden yüksek hizmet intizarındadır (bekliyor)."

(14.10.1925'de İzmir Erkek Öğretmen Okulundaki konuşması)

II. Eğitim Milli olmalıdır

"Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin tarih-i tedenniyatında (gerileme tarihinde) en mü-

him bir âmil (neden) olduğu kanaatındayım. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafatından ve evsaf-ı fitriyemizle (doğuştan sahip olduğumuz özelliklerle) hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlere, şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seçiyeyi milliyeye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum. Çünkü dehâ-yı milliyemizin inkişaf-ı tamı ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir.”

(16.7.1921'de Ankara'da Maarif Kongresini açarken)

“Terbiyedir ki bir milleti ya, hür müstakil, şanlı, âli bir heyet-i içtimaiye halinde yaşatır, ya bir milleti esaret ve sefalete terkeder (...) Yeni Türk Cumhuriyetinin yeni nesle vereceği terbiye milli terbiye olacaktır. İşaret ettiğim mânâyı kısa bir misal ile izah edeceğim :

“Yeryüzünde üç yüz milyondan fazla İslâm vardır. Bunlar ana, baba, hoca terbiyesiyle terbiye ve ahlâk almaktadırlar. maalesef gerçek şudur ki bütün bu milyonlarca insan kütleleri şunun veya bunun esaret ve zillet zincirleri altındadır. Aldıkları manevî terbiye ve ahlâk onlara bu esaret zincirlerini kırabilecek meziyet-i insaniyeyi vermemiştir, veremiyor, çünkü hedef-i terbiyeleri milli değildir.

“Milli terbiyenin ne demek olduğunu bilmekte artık bir günâ teşevvüş (belirsizlik, bulanıklık) kalmamalıdır. Milli terbiye esas olduktan sonra onun lisanını, usulünü, vasıtalarını da milli yapmak zarureti tartışılmaz, Milli terbiye ile inkişaf ve ilâ (yüceltmek) edilmek istenilen genç dimağları bir taraftan da paslandırıcı, uyuşturucu, hayali zevaitle (gereksiz şeylerle) doldurmaktan dikkatle kaçınmak lazımdır.”

(22.9.1924'te Samsun'da öğretmenlere seslenişi.)

III. Eğitim bilime dayanmalıdır.

“Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvafakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalâlettir (yolunu sapıtmadır).”

(22.9.1924'te Samsun'da öğretmenlere seslenişi)

"Eski hocalar nasıl dini esastan hâkim olmuşlarsa, muallimler de ilim esasından kazanmaya başladıkları hâkimiyeti nihayete erdirmelidirler (sonuca ulaştırmalıdırlar). Bununla muallimlik mesleği hakiki inkişaf (gelişme) devrine dahil olacaktır."

(7.7.1927'de İstanbul'da öğretmenlere seslenişi)

IV. Eğitim işe yarar ve üretici olmalıdır.

"Terbiye ve tedriste tatbik edilecek usûl (yöntem), malûmatı (bilgiyi) insan için fazla bir süs, bir vasıtayı tahakküm (baskı aracı), yahut medeni bir zevkten ziyade maddi hayatta muvaffak olmayı temin eden ameli ve kabil-i istimal (işe dönük ve kullanılabilir) bir cihaz haline getirmektir."

(1.3.1923'de T.B.M.M. dördüncü toplanma yılını açarken)

"Muallimler! Erkek ve kız çocuklarımızın, aynı suretle bütün tahsil derecelerindeki talim ve terbiyelerinin ameli olması mühimdir. Memleket evlâdı, her tahsil derecesinde iktisadî hayatta âmil (etkin), müessir ve muvaffak olacak surette teşhiz olmalıdır (donatılmalıdır)."

(25.8.1924'te Muallimler Birliği Kongresi üyelerine seslenişi)

V. Eğitim yeni kuşaklarda fazilet, düzen ve disiplin duygularını geliştirmelidir.

"Yeni neslin teşhiz olunacağı evsaf-ı mâneviye meyânında kuvvetli bir aşk-ı fazilet ve kuvvetli bir fikri-i intizam ve inzibat da yer almalıdır."

(16.7.1921'de Ankara'da Maarif Kongresini açarken)

VI. Eğitim halkı cehaletten kurtarmalı, onun bilgi ve ahlâk düzeyini yükseltmeli, kabiliyetlerini ortaya çıkarıp geliştirmelidir.

"Milletimizin saf seciyesi istidat (kabiliyet) ile mâlidir (doludur). Ancak bu tabii istidadı inkişaf ettirebilecek usullerle

mücehhez vatandaşlar lâzımdır. Bu vazife de siz muallimlere düşüyor.”

(16.7.1921'de Ankara'da Maarif Kongresini açarken)

“Tüm köylülere okumak, yazmak, vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafi, tarihi, dini ve ahlâki malûmat vermek ve âmal-ı erbaayı (dört işlemi) öğretmek maarif programımızın ilk hedefidir. Bu hedefe varmak, eğitim tarihimize kutsal bir merhale teşkil edecektir.”

(1.3.1922'de T.B.M.M. üçüncü toplanma yılını açarken)

“Milleti kendi benliğine sahip yapmayan, milleti asırlarca kendi hakkında gafil bulunduran cehildir. Hükümdarların, şunun bunun milleti esir gibi, köle gibi istihdamları, bütün vatanı kendi hususî malikâneleri gibi telâkki eylemeleri, hep milletin bu cehlinden istifade edilmek sayesinde idi. Felâh-ı hakikiyi (gerçek kurtuluşu) istiyorsak her şeyden evvel, bütün süratimizle, bu cehli izaleye mecburuz. Cehli yalnız okuyup yazmak mânasında almıyorum.”

(21.3.1923'de Konya'da öğretmen ve öğrencilere seslenişi)

“Millî ahlâkımız, medenî esaslarla ve hür fikirlerle tenmiye ve takviye olunmalıdır (geliştirilip güçlendirilmelidir). Bu çok mühimdir, bilhassa dikkatinizi çekerim.”

(25.8.1924'te Muallimler Birliği Kongresi üyelerine seslenişi)

“Muallimler her vesileden istifade ederek halka koşmalı, halk ile beraber olmalı ve halk, muallimin çocuğa yalnız alfabe okutur bir varlıktan ibaret olmayacağını anlamalıdır.”

(7.7.1927'de İstanbul'da öğretmenlere seslenişi)

RÉSUMÉ

LES DIRECTIVES D' ATATÜRK AUX ENSEIGNANTS

En tant qu'homme d'Etat ayant compris l'importance de l'éducation dans la refonte de la nation turque, Atatürk s'adressa maintes fois aux enseignants et visita souvent les écoles. Il est possible de regrouper sous quelques titres

les directives qu'il leur a données. Celles-ci constituent les fondements d'une éducation moderne, nationale et humaniste. Voici, en quelques phrases, l'essentiel de ce qu'il a dit aux enseignants :

Le premier but que ces derniers doivent se donner, c'est d'élever les nouvelles générations de telle sorte qu'elles défendent et élèvent, à tout prix, la République turque. L'éducation doit être nationale, et bâtie en même temps sur les fondements scientifiques. Elle doit être fonctionnelle, pratique et productrice. Elle doit inculquer aux nouvelles générations les principes de la vertu, de l'ordre et de la discipline. Elle doit arracher le peuple à l'ignorance, élever son niveau de connaissances, déceler ses capacités et les développer.